

основі рефлексійної моделі стверджується ідея неперервної педагогічної освіти, педагог здатний зробити своє професійне життя більш цікавим і творчим.

Література:

1. Маслов В. І. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Хрінком Юнтер, 2008. – С. 675.
2. Сметанський М. І. Профессиональная активность учителя: взгляд из Украины // Педагогика. – 2008. – № 6. – С. 62–68.
3. Elliot J. Implications of classroom research for professional development // E. Hoyle and J. Medarry (eds.). Professional development of teachers. Norld Yearbook of education: Kogan Pade, 1994. – P. 22.
4. Wallace M. Action research: How todo it. Paper presented af the 2 nd Interhational Conference jf the Malaysian Enlich landuade teachsnd fssociation, 24-27 May, 1993. – p.2.

Аналізуються підходи західних дослідників до змісту, форм і основних принципів пошукової активності викладача в процесі підвищення кваліфікації.

Ключові слова: кваліфікація викладача, пошукова активність, кваліфікація.

Анализируются подходы западных исследователей к содержанию, формам и основным принципам поисковой активности преподавателя в процессе повышения квалификации.

Ключевые слова: квалификация преподавателя, поисковая активность, квалификация.

Going of western researchers is analysed near maintenance, forms and basic principles of searching activity of teacher in the process of in-plant training.

Keywords: qualification of teacher, searching activity, qualification.

УДК 378:004.
ББК 74.58+32.973.202 9

Р.С. Гуревич
м. Вінниця, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Місце освіти в житті сучасного суспільства багато в чому визначається зростаючою роллю знань інформації, що відбилося в концепціях інформаційного суспільства, становленні інформаційної цивілізації, інформатизації освіти. В контексті інноваційних змін у суспільстві, що відображається, викликаних повсюдним упровадженням комп'ютерних технологій актуальними завданнями розвитку сучасної освіти в Україні та за кордоном є інформатизація і реалізація глобальних тенденцій розвитку освіти в умовах інформаційного суспільства.

Завдяки швидкому розвитку комп'ютерних технологій люди мають доступ до найрізноманітнішої інформації в будь-якій точці планети, обмінюються інформацією, спілкуються в режимі реального часу (on-line). Для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якого профілю повинен уміти одержувати, обробляти та використовувати інформацію за допомогою комп'ютерів, телекомунікацій і інших засобів зв'язку. Але для цього необхідно знати правила навігації у величезному об'ємі доступної інформації і володіти певною інформаційною культурою.

Аналіз попередніх досліджень. У понятті «Інформаційна культура» провідним, головним є слово «культура»; саме воно містить в собі найбільше смислове навантаження. Дослідження знаних вітчизняних культ

© Р.С. Гуревич, 2010

поняття, що означає результат, процес, спосіб, відношення, норму, систему діяльності, єдиним суб'єктом і переважним об'єктом якої є людина.

Наведемо визначення поняття «Інформаційна культура»:

– новий тип спілкування, що дає можливість вільного виходу особи в інформаційну подію; свобода виходу і доступу до інформаційного буття на всіх рівнях – від глобального до локального, оскільки внутрішньонаціональний, внутрішньодержавний тип інформаційного буття також неспроможний, як і національна наука;

– новий тип мислення, що формується в результаті звільнення людини від рутинної інформаційно-інтелектуальної роботи; серед рис, що визначають його, вже нині яскраво виявляється орієнтація останнього на саморозвиток і самонавчання [5].

Інформаційна культура особистості є складовою частиною базисної культури особи як системної характеристики людини, що дозволяє їй ефективно брати участь в усіх видах роботи з інформацією: одержанні, накопиченні, кодуванні, переробці, створенні на цій основі якісно нової інформації, її передаванні та практичному використанні [2, с. 137].

Інформаційна культура включає писемність і компетентність в розумінні природи інформаційних процесів і відносин; гуманістично орієнтовану інформаційну ціннісно-смыслову сферу (прагнення, інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації); розвинену інформаційну рефлексію, а також творчість в інформаційній поведінці і соціально-інформаційній активності.

Один із найважливіших елементів інформаційної культури людини - знання інформаційних ресурсів (за умови вільного доступу до них). У нашій країні багато організацій займаються збиранням, обробкою, зберіганням і розподілом інформації: бібліотеки, статистичні центри, інформаційні служби тощо.

Виклад нового матеріалу. Розглянемо далі деякі поняття, характерні для інформаційної культури. Уперше поняття «Інформаційна писемність» було введено в 1977 році і використане в колишньому СРСР у національній програмі реформування вищої освіти. Асоціація американських бібліотек інформаційно грамотною називала людину, здатну виявити, розмістити, оцінити інформацію і найефективніше її використовувати.

Один із найвідоміших фахівців того часу в галузі інформатизації академік А.П. Ершов розумів під комп'ютерною писемністю володіння навиками вирішення завдань за допомогою ЕОМ, уміння планувати дії і передбачати їх наслідки, розуміння основних ідей інформатики, уявлення про роль інформаційних технологій в житті суспільства.

Інформаційна компетентність - це особливий тип організації наочно-специфічних знань, що дозволяє ухвалювати ефективні рішення у відповідній області діяльності.

Компетентність - складова не тільки професійної культури, вона також може бути загальною, допрофесійною. Відмінність професійної інформаційної компетентності від загальної полягає в колі вирішуваних завдань, проблем, а також у рівні їх вирішення.

У роботі М. Кадемії наводяться наступні визначення інформаційної компетентності:

– мотивація, потреба й інтерес до одержання знань, умінь і навичок в області гуманітарних, програмних засобів і інформації;

– сукупність суспільних, природничих і гуманітарних знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства;

– знання, що складають інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності;

– способи і дії, що визначають операційну основу пошукової пізнавальної діяльності;

– досвід пошукової діяльності у сфері програмного забезпечення;

– досвід взаємин «людина-комп'ютер» [4].

Інформаційно-педагогічна компетентність педагога - це компонент його загальної педагогічної культури, найважливіший показник його професійної майстерності і

відповідності світовим стандартам у сфері вищої освіти. Світовий досвід показує, що саме ті країни, перш за все США, Німеччина, Японія, Франція, які зробили підготовку своїх інтелектуальних кадрів завданням номер один, добилися найбільшого успіху в оборонній, економічній, соціальній і політичній, правовій і культурній сферах.

Інформаційно-педагогічна компетентність, що має на увазі активне знання способів одержання і передавання різноманітної інформації, володіння сучасними інформаційними технологіями в освіті, спирається на складну сукупність професійних, методологічних і загальнокультурних знань і практичних умінь, повинна стати обов'язковим компонентом ширшого поняття - загальної педагогічної культури сучасного викладача незалежно від змісту дисципліни, що викладається. На наш погляд, це перша ланка в ланцюжку передавання інформаційної писемності від дипломованого фахівця вищого рівня до того, хто навчається будь-якій виробничій або суспільній сфері: викладача, інженера, менеджера, лікаря й ін.

Інформаційна педагогіка створює теоретико-методологічну базу. Так, більшість дослідників інформаційної культури зосередили свою увагу на формуванні відповідного рівня інформаційної культури у користувача (В. Биков; А. Верлань, М. Жалдак, А. Коломієць і ін.). Інформаційна культура, на думку А. Коломієць, має включати і низку додаткових компонентів:

- культуру споживання інформації (свідомо вибраний інформаційний спосіб життя, інформаційне лідерство);
- культуру вибору інформації (системний погляд на інформаційне середовище життя суспільства; вміння аналізувати інформаційну обстановку);
- культуру пошуку (знання номенклатури інформаційних послуг, пропонуєваних бібліотеками, інші джерела пошуку; володіння алгоритмами оптимального індивідуального пошуку);
- культуру перероблення інформації (аналітико-синтетична діяльність);
- культуру освоєння та використання інформації (активність публікації, участь в наукових заходах, використання досягнень науки і техніки в практичній діяльності);
- культуру створення бібліографічної інформації;
- культуру користування комп'ютерною й організаційною технікою;
- культуру передавання інформації (інформаційно-комунікативна діяльність);
- культуру розповсюдження інформації (знання інформаційної педагогіки, знання методів і способів бібліографічного забезпечення користувачів інформації).

Педагогічна кібернетика як наука про оптимальне управління навчально-виховним процесом, педагогічними системами, як наука про технологію навчання на основі кібернетичного підходу і про використання обчислювальної техніки (В. Биков і ін.) серед найважливіших завдань розглядає розвиток інформаційної культури.

Поняття «інформаційна культура» характеризує одну з граней культури, пов'язану з інформаційним аспектом життя людей. Інформаційна культура припускає, що людина використовує інформаційні технології в процесі вирішення завдань, які ставить для досягнення мети своєї діяльності.

Інформаційна культура як категорія інформаційного суспільства, що розвивається, розглядається як загальна теорія освіти людини в рамках нового типу цивілізаційного розвитку. Інформаційна культура має різні тлумачення: як розуміння сучасної картини миру [3]; як компетентність і здатність працювати з інформацією і людьми [1]; як розуміння системно-інформаційної картини світу [4] і ін. Деякі дослідники, розглядаючи суперечливий характер розвитку інформаційної культури, вважають, що є небезпека повної залежності людини від створеного нею інформаційного «монстра» [2]. Особливу роль, на нашу думку,

набуває побудова інтелектуальних інформаційних систем, заснованих на обробці нечітких даних, що дозволяють найбільш адекватно моделювати якісну сторону міркувань фахівців, пов'язаних з ухваленням управлінських рішень.

У дослідженнях з проблеми інформаційної культури виявлена низка загальних питань: її основні поняття і типи; правові й етичні аспекти інформатизації, психолого-педагогічні проблеми формування інформаційної культури особистості, психологічні механізми її просування в педагогічному процесі; роль інформаційних технологій, роль і вплив глобальних інформаційних мереж на розвиток культури, стан інформаційних ресурсів України в сфері культури мистецтва, освіти. Так, деякі автори розглядають положення про те, що нині в історичній свідомості домінує роль матеріально-перетворюючої діяльності людини. В той самий час інформаційно-перетворююча діяльність зазвичай розглядається як історія духовної культури і підкорюється технологічній і соціальній історії. Проте, на думку авторів, спосіб інформаційного виробництва лежить в основі людської діяльності і багато в чому визначає типи культури. Ось чому так важливо розробляти сучасні технології інформаційної освіти і виховання.

Інша група дослідників припускає, що в недалекому майбутньому сформується єдина наука, присвячена вивченню енергоінформаційних взаємодій, що відбуваються в реальних системах. Звідси випливає необхідність визначення й уточнення понять і категорій міждисциплінарних походжень, що, в свою чергу, вимагає істотного перегляду структури освіти й якісних складових культури фахівців.

Провідне місце в цьому процесі належить системі освіти як найважливішому чиннику підвищення інформаційної культури особистості як найкрупнішій галузі всієї індустрії знань як на глобальному, так і регіональному рівнях, тобто виділення регіонального аспекту інформаційної культури фахівця. Значну зацікавленість дослідники виявляють до етичних аспектів інформаційної культури особистості, що виникають у зв'язку з поділенням людей на різні групи залежно від можливості доступу до інформації: в зв'язку зі складністю збереження оригінала й авторського права; розділенням платної і безкоштовної інформації, виникненням особливої ієрархії соціальних відносин і відмінність інформаційного внеску різних соціальних груп.

Прикордонними з педагогікою проблемами інформаційної культури є принципи комунікативності в інформаційній діяльності, типології інформаційної культури особистості, прогнози її розвитку в XXI столітті, особливості самоідентифікації особистості у віртуальній реальності, пошук оптимального співвідношення у вивченні історії і теорії інформаційного розвитку суспільства і забезпечення необхідного рівня підготовки фахівців у сфері особистої інформаційної поведінки [5]. В процесі розгляду суті інформаційної культури необхідно враховувати уявлення дослідників про інформаційні процеси в науці. Так, під час розгляду педагогічної науки в інформаційній парадигмі як системи збирання, перероблення і зберігання інформації все більшого значення набувають наступні інформаційні моделі:

- сукупність сигналів, що несуть інформацію про об'єкт управління і зовнішнє середовище, організована за певними правилами і така, що має значення для ухвалення рішень;
- схема потоків інформації, що згортається в процесі управління об'єктом (найчастіше у формі графів, схем, планів з включенням прямих і зворотних інформаційних зв'язків);
- система впорядкованих за особливими правилами сигналів, що генеруються засобами перенесення і відображення інформації і що несуть інформацію про об'єкт управління, контролю, дослідження зовнішнього середовища в самій системі управління;
- сукупність понять і їх семантичних зв'язків у інформаційному полі, якщо саме поняття - інформаційна модель об'єкту, процесу, явища або системами на природній мові.

Основи інформаційної культури педагога включають і самостійну роботу з інформацією. Так, робота, з джерелами інформації передбачає наступне:

- пошук необхідної інформації (орієнтація в інформаційних потоках і комунікаціях, уміння користуватися довідковим апаратом електронних бібліотек, проведення первинного та вторинного відбору інформації й ін.);
- знання основ бібліографії в електронних бібліотеках (уміння користуватися джерелами бібліографічної інформації - каталогами, картотеками, знання системи науково-допоміжної і рекомендаційної, галузевої і міжгалузевої, поточної, ретроспективної і перспективної бібліографії: навички бібліографічного опису документів, складання бібліографічних списків);
- уміння працювати з джерелом інформації (володіння різними методиками читання, а також методиками тезисного, реферативного викладу матеріалу й ін.);
- робота з різними видами і типами літератури (довідковою, навчальною, методичною, науковою, науково-популярною, художньою, періодикою);
- використання технічних засобів (зокрема, комп'ютерів) у навчальних, наукових і практичних цілях.

До змісту інформаційної культури входить:

- аналіз і синтез одержаної інформації;
- уміння виділяти головне з безлічі другорядного;
- перероблення (осмислення) інформації;
- запам'ятовування інформаційних одиниць;
- подальше відновлення в пам'яті;
- перетворення одержаної інформації на власне знання;
- процес створення нової інформації і нового знання (евристика).

Формування інформаційної культури педагога має свої особливості:

- ініціативність, уміння самим знаходити вирішення актуальних проблем;
- здатність після мінімальної адаптації виконувати всі обов'язки на будь-якій ділянці організаційно-педагогічної роботи;
- інтелектуальна, технологічна, економічна, екологічна, етична, політична, соціально-психологічна культура, організоване читання, організаторські якості;
- уміння самостійно аналізувати інформаційну ситуацію;
- орієнтація в інформаційному потоці, вміння організації оптимального зберігання і використання документів;
- операторські навички, уміння моделювати процеси, психологічна адаптація;
- знання відомостей про нові досягнення в області педагогічних наук;
- здатність вирішувати проблеми, уміння керувати, схильність до науково-дослідної роботи;
- ініціативність, творчий підхід, інтелектуальний потенціал, високі психомоторні якості, етичні можливості, ерудиція, здібність до творчих здобутків, не поступливість суворому аналізу;
- психологічна адаптивність, навички самопізнання, самоорганізації, саморегуляції і самокорекції.

Інформаційна культура вбирає в себе знання з тих наук, що сприяють її розвитку і пристосуванню до конкретного виду діяльності (кібернетика, інформатика, теорія інформації, математика, теорія проектування баз даних і низка інших дисциплін).

Виходячи з різноманітності поглядів з приводу окремих сторін інформаційної культури педагога, можна зробити висновок, що дві позиції найчіткіше є видимими з більшості точок зору: 1) як предмет під час інформаційної культури всі автори досліджують знання, якими

має володіти фахівець; 2) інформаційна культура позначається як якісна характеристика особистості.

Висновок. Розвиток інформаційної культури формує в усіх країнах групи людей, які духовно об'єднані спільністю розуміння тих проблем, у вирішення яких вони включені. Інформаційна культура органічно входить в реальну тканину суспільного життя, додаючи їй нової якості. Вона приводить до зміни багатьох соціально-економічних, політичних і духовних уявлень, що склалися, вносить якісно нові риси до способу життя людини.

Література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2004. – 684 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі і наукових дослідженнях // Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – К. : Освіта України, 2007. – 396 с.
3. Енциклопедія освіти : [Акад. пед. Наук України / головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : термінологічний словник / [авт.-уклад. М. Ю. Кадемія]. – Львів : СПОЛОМ, 2009. – 260 с.
5. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів : монографія / А. М. Коломієць. – Вінниця: Діло, 2008. – 379 с.

Інформаційна культура педагога як категорія інформаційного суспільства, що розвивається нині, розглядається в рамках загальної теорії освіти людини на етапі нового типу цивілізаційного розвитку. Наводяться її різні тлумачення, компоненти, моделі, аналізується зміст і суть інформаційної культури, а також особливості її формування.

Ключові слова: інформаційна культура педагога, інформаційно-педагогічна компетентність, система освіти.

Информационная культура педагога как категория информационного общества, развивающегося ныне, рассматривается в реалиях общей теории образования на этапе нового типа цивилизационного развития. Наводятся разные ее трактовки, компоненты, модели, анализируется содержание и сущность информационной культуры, а также особенности ее формирования.

Ключевые слова: информационная культура педагога, информационно-педагогическая компетентность, система образования.

Teacher's informational culture as a category of developing informational society has been considered within the general educational theory at the stage of new type of civilization development. Besides its different interpretations, components and models are presented and its contents, essence and formation peculiarities have been analyzed in the article.

Key-words: teacher's informational culture, informational-pedagogical competence, educational system.